

Monisuhteet, BDSM, fetissit, kaupallinen seksi

Pieni opas marginaalien kohtaamiseen asiakastyössä

Heikki Laine, HLL, seksuaalineuvoja

postiaheikille@gmail.com

Lukijalle

Tämä opas on ensisijaisesti tarkoitettu kaikille sote-alalla ihmisten kanssa työskenteleville ammattilaisille, mutta sen sisältämä tieto on sovellettavissa myös monille muille elämän osa-alueille. Oppaan käsittelemät marginaaliryhmät käyttävät sosiaali-, terveys-, terapia- ja muita palveluja siinä missä valtaväestökin, mutta moni jättää kertomatta tilanteestaan huonon kohtelun pelossa. Viime vuosikymmeninä esimerkiksi homoseksuaalisuus ja transsukupuolisuus ovat päässeet laajempaankin tietoisuuteen, mutta tässä oppaassa käsiteltyt marginaalit ovat edelleen hyvin huonosti tunnettuja.

Marginaaliryhmään kuulumisen voi käydä ilmi sattumalta tai asiakas saattaa joissain tilanteissa kertoa siitä itse. Lääkäri voi nähdä BDSM-sessiosta jääneitä mustelmia, kotipalvelun työntekijä saattaa löytää pöydälle unohtuneen kuminaamarin, sosiaalityöntekijä voi kohdata perheessä käydessään jommankumman vanhemman toisen kumppanin ja niin edelleen. Näissä tilanteissa on ensiarvoisen tärkeää, että ammattilainen osaa suhtautua näkemäänsä ja kuulemaansa neutraalisti, kunnioittavasti ja ihmistä kuunnellen.

Oppaan ei ole tarkoitus olla kaiken kattava selvitys, vaan se esittelee joitakin yleisimpiä ilmiöitä ja tapoja seksuaalisuuden monimuotoiselta kentältä. Olen pyrkinyt kuvailemaan asioita mahdollisimman neutraalisti sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen suhteen, ja harvat esittämistäni asioista ovat vahvasti sukupuolisidonnaisia. Lähes kaikkeen oppaassa kerrottuun liittyy myös poikkeuksia, yhdistelmiä ja variaatioita, eikä kaikkien näiden yksityiskohtainen käsittely ole tarpeellista tässä yhteydessä. Syvempää tietämystä ja ymmärrystä voi hakea luennoistani, joilla aihepiirejä laajennetaan keskustelun ja esimerkkien avulla. Annan luennoista mielelläni lisätietoa sähköpostitse.

Oppaan aihepiirit ovat yhteiskunnan näkökulmasta alakulttuurina, jota ei yleensä oteta huomioon tutkimuksissa ja jolla ei ole virallista asemaa. Kirjallisuutta ja julkaistua tietoa on hyvin vähän, joten valtaosa oppaassa esitetystä informaatiosta perustuu omiin havaintoihini, haastatteluihin, kertomuksiin ja suullisesti leviävään hiljaiseen tietoon. Esimerkiksi Duodecimin vuonna 2020 julkaiseman Seksuaalilääketiede-oppaan antamat tiedot BDSM:stä ovat hyvin puutteelliset, vaikka kirjan pitäisi edustaa ammattilaisten viimeisintä tietoa aihepiiristä. Olen yrittänyt kerätä tietoa mahdollisimman laajasti, mutta joitain aihealueita olen joutunut tilan vuoksi rajaamaan oppaan ulkopuolelle. Esimerkiksi transvestisuuden ja sukupuolen moninaisuuden olen tietoisella päätöksellä jättänyt käsittelemättä, vaikka molemmilla olisi varmasti paikkansa vähänkin laajemmassa kokonaisuudessa.

Hyvin harvasta ihmisestä voi nähdä ulospäin, kuuluuko hän johonkin seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön, ja tämä pitää paikkansa myös monisuhteisuuden, BDSM:n ja kaupallisen seksin kohdalla. Stereotyyppiset mielikuvat esimerkiksi escort-työläisistä nuorina, vahvasti meikattuina ja paljastavasti pukeutuvina naisina pitävät harvoin paikkansa. Todellisuudessa alalla on laaja kirjo eri-ikäisiä, -kokoisia, -sukupuolisia ja eri tavoin pukeutuvia ihmisiä. Tärkeintä on kohdata asiakas avoimin mielin ja olla tekemättä oletuksia siitä, miten hän elämäänsä elää ja mitkä hänen arvonsa ovat.

Tampereella 12.11.2020

Heikki Laine

1. Monisuhteet

Monisuhteilla voidaan tarkoittaa joitain seuraavista:

- Useampia romanttisia kumppaneita samanaikaisesti
- Kolmen tai useamman ihmisen muodostama (romanttinen) suhde
- Yksi romanttinen kumppani, lisäksi seksisuhteita
- Useita seksisuhteita ilman romanttisia elementtejä
- Vaihtelevia suhdemuotoja useamman ihmisen kesken
- Parinvaihto
- Salasuhteet ja pettäminen

Näiden lisäksi on lukemattomia välimuotoja, jotka jokainen on määrittänyt itse itselleen. Tämän vuoksi on tärkeää jättää mahdollisimman paljon tilaa, kun kysyy asiakkaan suhdetilanteesta. Esimerkiksi näin:

”Kertoisitko, millainen suhdetilanteesi on?”

Vastaus voi olla jotain seuraavista, tai se voi olla jonkinlainen yhdistelmä niistä. Tärkeintä on kuunnella, miten asiakas itse tilanteestaan kertoo.

Avoin suhde tai vapaa suhde

Avoimella suhteella tarkoitetaan yleensä tilannetta, jonka keskiössä on romanttisessa suhteessa elävä pariskunta, ja toisella tai molemmilla voi olla seksisuhteita muiden kanssa. Erona polyamoriaan avoimessa suhteessa on useimmiten romanttisten tunteiden välttely kotisuhteen ulkopuolella. Joissain tapauksissa tätä sääntöä toteutetaan esimerkiksi niin, että muita seksikumppaneita tavataan vain kaukana kotoa (vaikka työmatkoilla) tai maksusta.

”Kumppanillani on minua suuremmat seksihalut, joten hän käy viikonloppuisin yöelämässä etsimässä satunnaista seksiseuraa. Minulle se on helpotus, koska en halua seksiä niin usein kuin hän.”

Polyamoria

Polyamoria tarkoittaa kirjaimellisesti käännettynä useampaa rakkautta, ja käytännössä tarkoittaa suhdemallia, jossa ihmisellä voi olla useampia romanttisia suhteita samanaikaisesti. Ihminen voi identifioitua polyamoriseksi myös sellaisessa tilanteessa, jossa hänellä on vain yksi tai ei yhtään romanttista suhdetta meneillään. Tavallinen polyamorinen suhdemalli on yhdessä asuva pariskunta, jossa toisella tai molemmilla kumppaneilla on myös muita, kodin ulkopuolisia suhteita.

Polyamorinen suhde voi olla hierarkkinen tai ei-hierarkkinen sen mukaan, miten kumppanit asiasta sopivat. Hierarkisuus tarkoittaa sitä, että suhteita luokitellaan ensisijaisiksi (primääri-), toissijaisiksi (sekundääri-) ja niin edelleen. Hierarkia voi olla kuvailevaa tai määrittävää, eikä itsessään välttämättä tarkoita, että jokin suhteista menisi automaattisesti muiden edelle.

Kuvailevassa hierarkiassa primäärisuhde on tavallisesti se, jossa asutaan yhdessä, jaetaan arki, lapset, koti ja niin edelleen, mutta kuvaileva hierarkia ei aseta ehdottomia sääntöjä tai tärkeysjärjestystä. Kuvaileva hierarkia on tyypillisesti joustavampi kuin määrittävä hierarkia, koska se ei aseta sääntöjä tai rajoituksia suhteille vaan pyrkii ainoastaan kertomaan, millainen tilanne on.

Määrittävässä hierarkiassa primäärisuhde on se, jonka ehdoilla kaikkia muita suhteita toteutetaan. Tällöin primäärisuhteessa elävät kumppanit määrittävät selkeät rajat, miten kumpikin muita suhteitaan toteuttaa, ja erimielisyyksien tapahtuessa primäärisuhde on se, joka määrittää lopputuloksen. Määrittävä hierarkia voi olla eettisesti kyseenalaista, koska se usein asettaa rajoja sille, miten paljon jostakusta kumppanista on lupa välittää.

”Minulla on aviomies, jonka kanssa jaan kodin, talouden ja lapset. Olen tyttöystäväni luona yhden yön viikossa ja hän istuu joulupöydässämme yhtenä perheenjäsenenä. Toisinaan hän hoitaa lapsiani.”

Ihmissuhdeanarkia

Ihmissuhdeanarkialla tarkoitetaan suhdemallia, joka hylkää perinteiset normit, nimitykset ja yhteiskunnan roolin ihmissuhteiden määrittäjinä. Ihmissuhdeanarkian peruspilareita ovat autonomia, hierarkisuuden vastustaminen ja normien rikkominen. Siinä missä polyamoria usein noudattaa erilaisia normeja yhdessäasumisen, avioliiton tai vaikka hierarkian suhteen, ihmissuhdeanarkian keskeinen määrittävä tekijä on noiden normien rikkominen.

”En halua määrittää suhteitani, vaan annan niiden elää ja kehittyä itsestään. Mulle kaikki mun kumppanit ja ystävät on yhtä tärkeitä.”

Parinvaihto

Parinvaihto eli swingaus on tapailumuoto, jossa kaksi tai useampia pariskuntia harrastaa läheisyyttä, koskettamista ja/tai seksiä sovitusti kumppaneita vaihtaen. Parinvaihto voi tapahtua tuttavapariskunnan kanssa kotioloissa tai suurissa, kymmenien ihmisten bileissä. Tavallisesti parinvaihdossa suhteen ulkopuolisten tapailu tapahtuu ainoastaan pariskuntana, eikä muiden seksikumppaneiden katsota olevan kumppaneita muussa elämässä.

”Käymme vaimoni kanssa bileissä, joissa harrastamme seksiä muiden ihmisten kanssa. Muuten emme tapaille ketään muita.”

Soolopolyamoria

Soolopolyamorinen ihminen asuu tavallisesti yksin, mutta hänellä on useita romanttisia kumppaneita elämässään. Soolopolyamoriakin voi olla hierarkista tai ei-hierarkista.

”Tarvitsen paljon omaa tilaa, joten minulla on oma koti. Molemmat kumppanini asuvat lähellä ja näen heitä kumpaakin useamman kerran viikossa.”

Salasuhteet ja pettäminen

Edellisistä suhdemuodoista poiketen salasuhteita ja pettämistä kuvastaa se, että niissä toimitaan kumppanin selän takana ja peitellään tapahtunutta. Pettäminen voi olla kertaluontoista tai se voi jatkua vuosikymmeniä, ja se voi tapahtua yhden tai useamman kumppanin kanssa. Joskus salasuhte voi olla kotisuhdetta koossapitäväkin voima, jos vaikka pariskunnan seksielämä on loppunut, mutta kumppanit haluavat pysyä yhdessä pienten lasten vuoksi.

”Meillä seksi loppui ensimmäisen lapsen saamiseen, enkä ole sen jälkeen saanut puolisoani kiinnostumaan itsestäni. Haluan olla läsnä lapseni elämässä, joten tapailen toista ihmistä, jonka kanssa saan seksuaaliset tarpeeni tyydytettyä.”

Monisuhteinen ihminen asiakkaana

Kun suhdetilanteesta kysyminen ei aseta ennako-odotuksia suhteiden muodolle tai lukumäärälle, asiakkaan on helpompi kertoa myös epätyypillisemmästä järjestelystä. Vaikka hän kertoisi elävänsä parisuhteessa, voi silti olla mielekästä varmistaa, onko suhde avoin tai muulla tavalla oletuksista poikkeava.

Asiakas voi määritellä suhteensa hyvin monilla eri tavoilla, joihin voi liittyä erilaisia termejä. Vaikka näitä termejä onkin avattu tässä oppaassa, on silti aina hyvä varmistaa, mitä esimerkiksi avoin suhde tarkoittaa juuri tälle asiakkaalle.

Monisuhteisuus voi olla kytköksissä BDSM-harrastukseen, josta kerrotaan tarkemmin tämän oppaan seuraavassa luvussa. Tyypillisesti tällöin suhteen osapuolilla on mieltymyksiä, joita toinen kumppani ei voi tai halua toteuttaa, ja kumppanit sopivat keskenään, millaisilla järjestelyillä näitä asioita voi hakea suhteen ulkopuolelta. Toinen tavallinen esimerkki on tilanne, jossa jompikumpi tai molemmat kumppaneista kokevat vetoa useampaan eri sukupuoleen ja haluavat tapailla myös sellaisia ihmisiä, jotka ovat eri sukupuolta kuin oma kumppani.

Monisuhteisuuden vastuullinen ja eettinen toteuttaminen vaatii hyvää kommunikaatiota, rehellisyyttä kumppaneiden kesken ja pitkälle kehittyneitä tunteita. Usein onkin odotettavissa, että monisuhteisen asiakkaan kanssa keskustellessa myös ammattilainen itse joutuu haastamaan omia arvojaan ja käsityksiään. Toisaalta esimerkiksi salasuhteiden kohdalla neuvojan tulee myös osata kohdata asia neutraalisti, vaikka asiakkaan tapa toteuttaa suhteitaan olisikin neuvojan omaa etiikkaa vastaan.

2. BDSM ja fetissit

BDSM on yläkäsite, joka sisältää laajan kirjon erilaisia seksuaalisia mieltymyksiä ja toteutustapoja. BDSM:n ”vastakohtaa” eli ”tavallista” seksiä kutsutaan vaniljaseksiksi, viittauksena vaniljajäätelöön ns. perusmakuna. BDSM-käsitteen alle sopivia mieltymyksiä ovat muiden muassa:

- Sidonta
- Valta-asetelmat, joissa toinen osapuoli alistuu toisen valtaan
- Sadosokismi eli kivun tuottaminen ja vastaanottaminen
- Roolileikit

Näiden lisäksi on olemassa lukematon määrä erilaisia seksuaalisia fetissejä, jotka voivat liittyä BDSM-kontekstiin tai toimia irrallaan siitä. Fetissillä tarkoitetaan poikkeuksellisen voimakasta seksuaalista mieltymystä esineeseen, aktiin, ihmistyyppiin tai johonkin muuhun selkeästi määritettävään kohteeseen. Usein fetissin määritelmään kuuluu se, ettei fetisisti koe kiihottuvansa seksuaalisesti ilman fetissin läsnäoloa jollain tavalla. Jotkin fetissit ovat helposti toteutettavissa konkreettisella tasolla, mutta toiset ovat mahdottomia toteuttaa ja tällöin turvaudutaan mielikuvitukseen, tarinankerrontaan, piirroksiin ja muihin vastaaviin tapoihin tuoda fetissi omaan seksielämään.

”Kumppanillani on fetissi kumisaappaisiin, joten käytän nokialaisia silloin tällöin seksin aikana. Ne eivät ole minulle kiihottava asia, mutta koen tärkeäksi, että kumppanini saa toteuttaa itseään, eikä niistä ole minulle haittaa. Nautin siitä, kun näen kumppanini kiihottuvan ja nauttivan seksistä kanssani.”

Usein BDSM-harrastajat puhuvat sessiosta tai leikkimisestä viitatessaan tapaamiseen, jossa toteutetaan erilaisia BDSM-elementtejä. Tyypillinen sessio voi kestää mitä vain varttitunnista useampaan päivään, osapuolten sopimuksista ja määritelmistä riippuen. Tämän lisäksi on myös olemassa erilaisia jatkuvia järjestelyjä, joissa valta-asetelma tai jokin muu elementti on läsnä kumppanien arjessa ilman erillisiä sessioita ja siitä pois siirtymisiä.

BDSM:n tärkein erottaja väkivallasta, pakottamisesta ja muista ihmisoikeuksia loukkaavista teoista on **suostumus**. Suostumus tulee antaa kaikkeen sellaiseen, mitä kumppanit keskenään tekevät, joko niin, että jokainen sessio sovitaan erikseen, tai niin, että osapuolet antavat laajemman suostumuksen etukäteen, ja sopimuksia tarkennetaan, kun tarvetta ilmenee.

Vaikka BDSM-sessiosta saattaa jäädä kehoon rajujakin jälkiä, kuten vaikka köyden painaamia, piiskaamisen aiheuttamia mustelmia tai muita vaurioita, niihin ei tule suhtautua kauhistellen tai muuten negatiivisesti. Session jäljet ovat monelle muistoja, joita vaalitaan ja ihailaan niin kauan kuin ne kestävät. Jos jäljet nousevat puheeksi tai käyvät muuten ilmi asiakastilanteessa, on parempi kysyä asiakkaan omia ajatuksia niistä kuin olettaa mitään.

Sidonta

Sidonta on yksi yleisimmistä BDSM:n muodoista, ja se voi tapahtua niin köysin, kahlein kuin muillakin välineillä. Sitomiseen liittyy joskus valtaelementtejä tai kipua, toisinaan sitä tehdään puhtaasti esteettisistä lähtökohdista. Monelle sidottuna oleminen on meditatiivinen tila, jossa

liikkumattomaksi tekeminen pakottaa keskittymään meneillään olevaan hetkeen. Sitojalle taas usein palkitsevaa on luoda uudenlaisia kuvioita, saavuttaa flow-tila keskittyessä tekemiseen ja saada antaa kumppanille elämyksiä. Toiset yhdistävät sidontaan valokuvauksen, jolloin omia sidontoja voi myös julkaista muiden nähtäväksi.

”Tykkään siitä, miltä köydet tuntuvat iholla, ja nautin siitä pienestä kivusta, minkä kiristytvä köysi tekee vaikka jalan ympärillä. Sidottuna olen kokonaisvaltaisesti läsnä, enkä ajattele arjen huolia tai mieltä, pitäisikö tarkistaa viestilaatikko.”

Valta-asetelmat

Toinen tavallinen BDSM:n muoto ovat erilaiset valtaan ja kontrolliin keskittyvät suhde- ja sessiomuodot. Alistuva osapuoli antaa dominoivalle osapuolelle käskyvallan tekemisistään sovitussa rajoissa ja siihen voi sisältyä rajoitteita, käskyjä ja määräyksiä. Usein käskyvalta keskittyy seksuaalisten tekojen ympärille sessioissa, mutta varsin tavallista on myös arkisen elämän kontrollointi joiltain osin. Dominoiva osapuoli voi esimerkiksi valvoa alistuvan nukkumaanmenoajoja, syömisiä tai vaikka netin käyttöä, mikäli osapuolet niin sopivat. Arkeen liittyvät rajoitteet tai säännöt voivat olla elämänhallinnan parantamiseen liittyviä, kuten vaikka opintojen seuraaminen, tai puhtaasti mielihyvän ja jännityksen etsimistä, kuten vaikka haarukan käyttökielto viikon ajan.

”Elän jatkuvassa valtasuhteessa, jossa minulla on päätösvalta kumppanini asioihin. Juuri nyt hän kirjoittaa opinnäytetyötään, ja jos hän laiskottelee, hän saa rangaistuksena herkkukieltoa tai vaikka luvan käydä ainoastaan kylmässä suihkussa.”

Roolit

Erilaisiin rooleihin asettuminen on BDSM:ssä varsin yleistä, ja niihin voi liittyä tai olla liittymättä valtaa, kipua ja/tai fetissejä. Roolit voivat olla vaikka lääkäri ja potilas, opettaja ja oppilas, vanhempi nainen ja nuori poika tai lemmikki ja sen omistaja. Rooli voi olla kertaluontoinen kokeilu tai osa ihmisen syvempää identiteettiä. Roolin toteuttaminen ei myöskään välttämättä vaadi kumppania, vaan sellaiseen voi asettua yksin omissa oloissaan esimerkiksi pukeutumalla tai toimimalla roolinsa mukaisesti. Esimerkiksi eläinroolin omakseen kokeva ihminen voi käyttää vaatteisiin kiinnitettävää häntää omaksi ilokseen kotioloissa.

”Minulle hoiva ja turvallisuus ovat tärkeitä asioita, ja niiden toteuttaminen tuntuu luontevimmalta ikäeroilla leikittelevässä dynamiikassa. Asetun siinä lapsenomaiseen rooliin, kiehnään kumppanini kainalossa, menen piiloon peiton alle ja pyydän häntä lukemaan minulle iltasadun.”

Kipu

Sadismi (kivun tuottamisesta nauttiminen) ja masokismi (kivun vastaanottamisesta nauttiminen) ovat hyvin tavallisia elementtejä BDSM-sessioissa. Masokistiksi itsensä luokittelevat ihmiset tavallisesti kuvailevat kivusta saamaansa nautintoa kivun tunteeseen uppoamiseksi, joka vie kaiken huomion ja pakottaa aivot keskittymään juuri siihen hetkeen, jossa kivun vastaanottaminen tapahtuu. Sadismiin identifioituvat ihmiset puolestaan usein kuvailevat saavansa mielihyvää siitä tunteesta, että voivat tehdä jotain ”kiellettyä” sekä nähdessään, miten toinen ihminen reagoi heidän tekemisiinsä. Kivun tuottoon on lukemattomia eri tapoja, yleisimpinä voidaan mainita piiskaus, neulat, sähkö ja köydet. Kipua voi myös yhdistää sidontaan, valta-asetelmiin tai fetisseihin lukemattomilla eri tavoilla.

”Mulle tulee valtava endorfiinipiikki, kun mun kumppani pistelee mun neuloja. Se fokus, se intensiteetti ja se tunneskaala ovat jotain, mihin en oo päässyt koskaan pelkällä vaniljaseksillä.”

Fetissit

Fetissillä tarkoitetaan voimakasta seksuaalista mieltymystä, joka on osalle fetisistejä jopa välttämätön edellytys kiihottumiselle ja halulle harrastaa seksiä. Fetissi voi olla mitä tahansa 15-metristä naisista kumisaappaisiin ja Eiffelin torniin. Ihminen ei valitse fetissejään, mutta voi valita miten sitä toteuttaa. Tavallisimmin fetissi esiintyy seksin aikana ihmisen mielikuvissa, mutta monia fetissejä on täysin mahdollista toteuttaa myös käytännössä kumppani(e)n kanssa. Fetissejä voivat olla:

- Vaatteet ja materiaalit (nahka, lateksi, kumi, alusvaatteet, univormut, farkut, uimalakit jne.)
- Ihmisen ominaisuudet (parrat, yli- tai alipaino, pituus, karvattomuus, ammatti jne.)
- Teot ja aktit (tirkistely, anaaliseksi, tupakointi, imetys, nöyryytys, hypnotisointi jne.)
- Esineet (rannekellot, fallossymbolit, ruoka, seksirobotit, raha, autot, kengät jne.)
- Ihmisryhmät (poliisit, seksityöntekijät, nuoret, transsukupuoliset, klovnit jne.)
- ”Kielletyt” asiat (lapset, eläimet, kuolema, raiskaus, joukkomurha, kannibalismi jne.)

Lista ei ole millään tavalla kaiken kattava, vaan ainoastaan pintaraapaisu ihmisen seksuaalisuuden ulottuvuuksiin. Tärkeää on erottaa fetissi siitä, miten ihminen käyttäytyy ja toimii, eikä ole olemassa fetissiä, joka itsessään vahingoittaisi ketään. Vaikka ihminen fantasioisi natseista tai alaikäisiin sekaantumisesta, se ei tarkoita, että hän toteuttaisi näitä fetissejä vahingollisella tavalla. Pelkästään ajatuksen tasolla pysyvä ”kielletty” fetissi ei ole syy tuomita ketään, vaan ihmistä tulee tukea ja auttaa elämään niin, ettei hän päädy toteuttamaan fetissiään haitallisella tavalla. Fetisisti ei ole mieltymystään valinnut, mutta useimmiten ymmärtää itsekin, jos sen toteuttaminen olisi haitallista, ja pyrkii löytämään toimintatavat, joilla hän voi välttää ongelmallista käyttäytymistä.

”Mä tykkään nahasta. Siitä, miltä se tuntuu iholla, miltä se tuoksuu, miten se kiiltää. Käytän nahkahanskoja aina kun voin. En tiedä miksi, mutta nahka on aina ollut mulle äärimmäisen kiihottavaa.”

Fetissit ovat kenties eniten paheksuntaa, ivaa ja kauhistelua keräävä seksuaalisuuden alalaji yhteiskunnassa, joten niiden kohdalla on erityisen tärkeää, että ammattilainen osaa suhtautua niihin myötämielisesti. Vaikka fetissi olisi kuinka omituinen, kauhistuttava, laiton toteuttaa tai vastenmielinen, sitä ei tule väheksyä, arvostella tai tuomita. Hyväksynnän tarve on monelle fetisistille erityisen tärkeää, ja tällöin ammattilaisen kyky tunnistaa ja hallita omia ennakkoluulojaan on välttämätöntä luottamuksellisen keskustelun syntyiselle.

”Mulla on ihan koko aikuisikäni ollut valtava kiinnostus kouluikäisiin lapsiin. Se on piinannut mua koko elämäni, mutta pärjään sen kanssa. En tee töitä lasten parissa, minulla on hyvä terapeutti ja tunnistan itse ne tilanteet, joissa joudun olemaan varovainen. Ymmärtävä ammattiapu on ollut minulle kultaakin kalliimpaa, jotta olen voinut elää normaalia tyydyttävää elämää.”

BDSM-harrastaja/fetisisti asiakkaana

BDSM- ja fetissimieltymykset ovat vahvasti marginalisoituja alakulttuureja, joihin liittyy paljon paheksuntaa, stigmatisointia ja haitallisia mielle yhtymiä valtavirran suunnasta. Esimerkiksi lasten huoltajuusasioita ratkottaessa BDSM-harrastusta on saatettu käyttää merkkinä siitä, että ihminen ei ole turvallinen vanhempi omille lapsilleen, vaikka minkäänlaista tutkimusnäyttöä tällaisesta yhteydestä ei ole. Stigmatisoinnin vuoksi suurin osa näihin alakulttuuriin kuuluvista ihmisistä elää kaapissa, eli eivät kerro mieltymyksistään kuin enintään muutamille lähimmille ihmisilleen. Moni ei halua puhua asiasta myöskään lääkärille, terapeutille tai muulle ammattilaiselle, varsinkaan jos on aiemmin kohdannut pilkkaa, vähättelyä tai kauhistelua. Ammattilaisen tehtävä on luoda ilmapiiri, jossa asiakas uskaltaa kertoa mieltymyksistään, sekä suhtautua rajunkin kuuloihin mieltymyksiin neutraalisti ja tuomitsematta.

Toisaalta BDSM:n ympärille on muodostunut laaja yhteisö, jonka puitteissa ihmiset järjestävät tapaamisia, bileitä, kursseja ja muuta toimintaa. Suomessa toimii useita rekisteröityjä yhdistyksiä, jotka toimivat linkkinä harrastajien kesken ja mahdollistavat erilaisten tapahtumien järjestämisen. Monelle BDSM-harrastajalle yhteisö on tärkeä osa elämää ja usein ainoa ympäristö, jossa ihminen kokee voivansa olla oma itsensä. Yhteisön ulkopuolella, esimerkiksi työpaikoilla, vanhempainilloissa ja harrastuksissa moni joutuu piilottelemaan mieltymyksiä, jotka voivat olla hyvinkin kiinteä osa omaa identiteettiä. Vaikka BDSM usein keskittyykin ensisijaisesti seksuaalisuuden ympärille, kyseessä on monelle samankaltainen minuuden kokemus kuin sukupuoli tai seksuaalinen suuntautuminen.

”Ei mulla ole mitään mielenkiintoa kertoa työpaikalla siitä, mitä mun makuuhuoneessa tapahtuu, mutta joka kerta se sattuu, kun joku on lukenut iltapäivälehdessä kauhistelu-uutisen jostain valtasuhteesta ja koko porukka ympärillä tuomitsee sellaisen. Siinä sitten istun hiljaa itsekseni ja kuuntelen, miten sairas tuollaista harrastava ihminen on. Onneksi on ne muut samanlaiset, joiden kanssa ei tarvi pelätä tulevansa tuomituksi.”

On äärimmäisen tärkeää erottaa ajatukset ja mieltymykset varsinaisista teoista ja toiminnasta, minkä lisäksi tulee osata tunnistaa vahingollinen toiminta sellaisesta, josta ei ole haittaa asiakkaalle tai muille. Asiakkaan mieltymysten haitallisuutta pitää arvioida hänelle itselleen ja ympäristölle koituvien seurausten kautta, ei sen, miten yhteiskunta niihin suhtautuu. Pelkkä ajatus, fantasia tai mielikuva ei itsessään ole koskaan haitallinen, vaan on arvioitava, seuraako ajatuksesta konkreettisia, haitallisia tekoja. Joskus voi olla tarpeen puuttua liian pitkälle menevään fantasiointiin ennen kuin se konkretisoituu haitalliseksi teoksi, mutta sellainen on hyvin harvinaista ja tilanteen arviointiin tarvitaan psykologian ammattilaista.

”Minä piirtelin jo lapsena koneita, joihin tytöt laitettiin ja joissa niitä kidutettiin julmasti. Mietin silloin, että mikä minussa on vikana, miksi ajattelen näin. Aikuisena löysin muita ihmisiä, joilla on samoja fantasioita, ja nyt minulla on turvallinen tapa toteuttaa niitä mielikuvia. Tunnen itseni kokonaiseksi ja hyväksytyksi, enkä ole koskaan aiemmin voinut yhtä hyvin.”

Fantasioiden toteuttaminen sessioissa täysivaltaisten aikuisten kesken ja kaikkien suostumuksella tulisi nähdä turvallisena kanavana purkaa mielihaluja, joiden toteuttaminen muilla tavoin voisi aiheuttaa huonoja seuraamuksia asiakkaalle tai hänen ympäristölleen. Asiakkaaseen tulee suhtautua täysivaltaisena, kokonaisena ja arvokkaana yksilönä riippumatta siitä, minkälaisia fantasioita, fetissejä ja mieltymyksiä hänellä sattuu olemaan. Mieltymykset eivät ole itse valittuja ominaisuuksia, eikä niiden perusteella ole hyväksyttävää tuomita ketään.

3. Kaupallinen seksi

Seksityö on laaja käsite, jonka alla on useita osa-alueita. Kaikille näille on yhteistä seksiin liittyvien palvelujen, esineiden tai materiaalin vaihto rahaan tai muuhun taloudelliseksi katsottavaan hyötyyn. Seksin myyminen ja ostaminen on Suomessa sallittua, mutta alaikäiseltä (alle 18-vuotiaalta), parituksen uhrilta tai ihmiskaupan uhrilta ostaminen on rangaistavaa. Seksityöksi luettavia osa-alueita ovat mm. seuraavat:

- Seksi- ja seuralaispalvelujen myyminen
- BDSM-palvelujen myyminen
- Hierontapalvelut, joihin sisältyy seksiä jossain muodossa
- Eroottinen tanssi / strippaus
- Pornovideoissa ja/tai -kuvissa esiintyminen
- Etäseksipalvelujen myyminen
- Sokerideittailu
- Seksi vaihtokaupan välineenä
- Alusvaatteiden myynti

Seksi- ja seuralaispalvelujen myyminen

Seksipalvelujen myymisellä tarkoitetaan tilannetta, jossa asiakas ostaa palveluntarjoajalta seksiä tai muita henkilökohtaisia palveluja etukäteen sovituisissa rajoissa. Tapaamisen kesto voi olla mitä tahansa 15 minuutista useisiin päiviin tai viikkoihin ja se voi toteutua jommankumman luona, hotellissa, autossa, matkalla tai jossain muussa sovitussa paikassa. Palveluihin ei aina kuulu seksiä, ja palveluntarjoajat ilmoittavat rajat, joissa sitä on tarjolla. Osa esimerkiksi sulkee anaaliseksiin tai suutelun pois, koska ei halua sitä työkseen tehdä.

”Myyn seksipalveluja muutaman kerran kuussa lisätienestien vuoksi. Tarjoan ihan perinteistä yhdyntää, käsi- ja suuseksiä, mutten mitään sen erikoisempaa. Tykkään siitä, että voin itse määrätä työaikani, päättää millaisia asiakkaita otan ja minkälaisissa rajoissa palveluja tarjoan. Se on todella voimaannuttavaa.”

Hierontapalvelut

On olemassa hierontapaikkoja ja nettisivustoja, joissa on hieronnan päätteeksi mahdollista ostaa käsi- tai suuseksiä eli ”happy ending”. Virallisesti nämä paikat eivät tarjoa minkäänlaisia seksipalveluja, vaan kaupat tehdään vasta itse tilanteessa kahden kesken hierojan kanssa. Hierojat ovat useimmiten itsenäisiä yrittäjiä, jotka eivät ole työsuhteessa hierontaliikkeeseen.

”Työskentelen vuokralla hierontapaikassa ja saan lisätienestiä myymällä käsihoitoja hieronnan lopuksi. Hieronnan hinnasta osa menee talolle, mutta nämä juomar rahat saan pitää kokonaan itselläni.”

BDSM-palvelujen myyminen

Osa seksityöntekijöistä on erikoistunut BDSM-palveluihin, eivätkä läheskään kaikki tarjoa perinteisessä mielessä seksuaaliseksi miellettyjä palveluja ollenkaan. BDSM-ammattilaisen työ voi olla hyvin laajakirjoista yksinkertaisesta kivuntuotosta moniulotteisiin ja tarkkaan suunniteltuihin sessioihin, joissa asiakkaan toiveet voivat olla hyvinkin erityisiä. BDSM-ammattilaisuus vaatii tyypillisesti vuosien kokemusta ja laajaa kirjoa välineitä, mutta alalla on myös pieniin marginaaliryhmiin (esimerkiksi etäsessioihin) erikoistuneita toimijoita, jotka pärjäävät pienemmällä alkusijoituksella.

”Minulla ja kumppanillani on seksuaalisesti monogaaminen suhde, joten olen rajannut palveluni pelkästään ei-seksuaaliseksi katsomiini BDSM-sessioihin. Satutan ja komennan ihmisiä, mutta omat vaatteet pidän päällä koko ajan, enkä tarjoa minkäänlaista genitaalikontaktia.”

Eroottinen tanssi / strippaus

Eroottiset tanssijat voivat työskennellä yökerhoissa, privaattipaikoissa tai tehdä pelkästään keikkoja yksityistilaisuuksissa. Osa tanssijoista tekee myös toisena työnä seksi- ja seuralaispalvelua. Yökerhoissa on usein myös privaattihuoneet, joissa tanssijat tarjoavat yksityisnäytöksiä lisämaksua vastaan. Tanssijan tulot ovat tällöin yleensä juomarahojen ja yksityisnäytösten myynnin varassa. Yökerhossa tai privaattipaikassa työskentelyn etuihin kuuluu se, että paikalla on yleensä järjestyksenvalvoja, mutta toisaalta anniskelutiloissa asiakas voi olla humalassa. Yökerhoissa ja privaattipaikoissa ei myydä seksipalveluita.

”Työskentelen strippibaarissa päätoimisesti, ja tykkään työstäni. Hyvänä iltana voin tienata niin paljon, että voisin pitää loppuviikon vaikka vapaata, mutta toisaalta huonona iltana jään joskus nolville. Kokonaisuutena tästä saa kuitenkin ihan hyvän toimeentulon.”

Pornossa esiintyminen

Pornokuvissa ja -videoissa esiintyjät eivät välttämättä miellä itseään seksityöntekijöiksi ollenkaan, vaan puhuvat usein näyttelemisestä. Työ voi sisältää tai olla sisältämättä seksuaalista kontaktia muiden ihmisten kanssa riippuen siitä, minkälaista materiaalia kuvataan. Toisin kuin useimmissa muissa seksityön lajeissa, pornon tekemisestä jää dokumentaatiota yleisesti saataville, mikä on hyvä muistaa asiakkaan tulevaisuudensuunnitelmia pohtiessa.

”Teen muutamana päivänä kuussa pornoa ja tienaan sillä mukavan elannon. Kyllähän se vähän on mietityttännyt, että ne videot jäivät nettiin varmaan ikiajoiksi, mutta en muutenkaan ajatellut pyrkä eduskuntaan.”

Etäseksipalvelut

Seksityötä voi tehdä myös pelkästään omasta kodista käsin, ilman minkäänlaista fyysistä kontaktia asiakkaisiin. Puhelinseksilinjoja on ollut olemassa vuosikymmeniä, minkä lisäksi internetin myötä on ilmestynyt myös webcam- ja livechat-palveluja. Webcam-palveluissa on pornossa esiintymisen ohella riski, että tallenteita jää myöhemmin saataville, mutta puhelin- ja chat-palveluista dokumentaation riski on huomattavan pieni. Toisaalta kaikki etäpalvelut ovat siinä mielessä turvallisia toteuttaa, että suoraa fyysistä kontaktia asiakkaisiin ei synny ollenkaan.

”Vastailen miesasiakkaiden chat-viesteihin kotoa käsin ja saan palkkion jokaisesta vastatusta viestistä. Tykkään tästä työstä, kun voin käyttää sanavalmiuttani hyödyksi, mutta säästyn livenä tapahtuvien sosiaalisten tilanteiden aiheuttamalta paineelta.”

Sokerideittailu

Sokerideittailulla tarkoitetaan seksityötä, jossa rahan sijaan maksu suoritetaan palveluina, tavaroina tai vaikka matkoina. Asiakas voi esimerkiksi kustantaa työntekijän asumiskuluja, ostaa tälle lahjoja, maksaa yhteisiä ulkomaanmatkoja tai vaikka kauneusleikkauksia. Sokerideittailu ei välttämättä sisällä seksiä tai edes fyysistä kosketusta, vaan se voi keskittyä seuranpitoon, keskusteluun ja treffeihin julkisilla paikoilla tai etäyhteyksien päässä.

”Mulla on sellainen sugar mama, joka maksaa mun opiskelijajaksion mulle. Me nähdään täällä mun luona ehkä kerran viikossa, ja silloin hemmottelen hyvän tekijäni piloille kaikin osaamini tavoin. Tapaamisten välillä lähettelen hänelle kivoja viestejä sekä kuvia itsestäni. Eihän tää ikuisesti jatku, mutta helpottaa opiskelua ihan älyttömästi.”

Seksi vaihtokaupan välineenä

Seksillä käydään myös vaihtokauppaa, jossa rahan sijaan korvauksena ovat palvelukset ja hyödykkeet. Tällaiseen vaihtokauppaseksiin voi liittyä muita tilanteita useammin taloudellista pakkoa, rikollisuutta ja hyväksikäyttöä, mutta siinä voi olla kyse myös molemminpuolisesta hyödyistä. Yleensä seksiä vaihtokaupassa tarjoava ihminen ei yleensä miellä itseään seksityöntekijäksi, vaan vaihtokauppaa tehdään osana muuta kanssakäymistä.

”Joskus mulla ei oo varaa maksaa mun vuokranantajalle, niin voin kuitata sen puuttuvan rahan seksillä. Eihän se paras tilanne oo, mutta sillä saan varmistettua, että on rahaa lasten ruokaan ja vaatteisiin.”

Alusvaatteiden myynti

Käytettyjen alusvaatteiden myynti voidaan myös nähdä seksityönä, vaikka suoranaista seksuaalista kontaktia tai keskustelua siihen ei välttämättä sisällykään. Postimyynti lienee tavallisin kaupan muoto, mutta toisinaan asiakkaat haluavat ostaa esim. alushousut suoraan myyjän päältä, jolloin asiakas ja myyjä tapaavat lyhyesti ennalta sovitussa paikassa.

”Myynti käytettyjä alushousuja postitse aina silloin tällöin. Joskus asiakas pyytää pissaamaan niihin, ja siitä voi pyytää lisähintaa. En koskaan tapaa ostajia paikan päällä, enkä kerro omaa nimeäni.”

Seksityöntekijä asiakkaana

Seksityöhön liittyy monenlaisia ennakkokäsityksiä, stereotyyppioita ja stigmoja. Olennaista on nähdä asiakas kokonaisuutena sen sijaan, että häntä tarkastelisi joka asiassa seksityön kautta. Monelle seksityö on vain pieni osa elämää, joka ei välttämättä vaikuta perhe-elämään, päivätyöhön, opiskeluun tai ihmissuhteisiin käytännössä ollenkaan. Seksityö on emotionaalisesti usein vaativaa työskentelyä, johon ei ole tarjolla minkäänlaista koulutusta, eikä tukea tai keskusteluapua ole kovin helppo löytää. Kuka tahansa ammattilainen voi olla ensimmäinen ihminen, jolle seksityöstä kerrotaan, joten myötämielinen ja avoin suhtautuminen ovat asiakastilanteessa erityisen tärkeitä.

Seksityössä henkisesti raskaimpia asioita ovat tyypillisesti salailu, kaksoiselämän eläminen ja paljastumisen pelko. Moni ei kerro seksityöstä edes läheisimmille ihmisilleen, ja saattaa sen vuoksi kokea yksinäisyyttä, ahdistusta ja pelkoa. Toisaalta moni alalla olevista listaa seksityön suureksi voimavaraksi, joka antaa puitteet olla itsenäinen, asettaa omia rajoja ja päättää itse siitä, mitä haluaa ja ei halua tehdä. Seksityö tuo monelle myös taloudellista itsenäisyyttä esimerkiksi opiskeluaikoihin.

Osa tässä luetelluista työnkuvista on myös sellaisia, joiden tekijät eivät tyypillisesti identifioitu seksityön tekijöiksi. Tämänkin suhteen asiakkaan oma kokemus on etusijalla, ja ammattilaisen tehtävä on ymmärtää asiakkaan omaa määrittelyä sen sijaan, että lokeroisi häntä omien ennakkokäsitystensä mukaan.

Suomessa seksityöntekijöiden tukena toimii Pro-tukipiste, jonka piiriin voi ohjata kenet tahansa seksityötä tekevän tai siitä kiinnostuneen. Pro-tukipisteen palvelut ovat luottamuksellisia, maksuttomia ja nimettömiä.

Lopuksi

Erilaisten seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kohtaaminen on olennainen osa sote-alan ammattilaisen työkalupakkia. Tärkeintä ei ole opetella eri termejä ja määritelmiä ulkoa, vaan kuunnella jokaista asiakasta yksilönä, jonka elämästä johonkin vähemmistöön kuuluminen on vain pieni osa. Ammattilaisen on hyvä tunnistaa ennakkoluulonsa vähemmistöjen suhteen ja osata katsoa ihmisiä muutenkin kuin vähemmistölasien läpi. On tärkeää ymmärtää, että vähemmistöön kuuluminen voi olla asiakkaalle myös voimavara ja hyvinvoinnin lähde, vaikka se usein nähdäänkin ahdistuksen, pelon ja ylimääräisen kuormituksen tuojana. Jälleen kerran ammattilaisen on hyvä olla avarakatseinen ja avoin asiakkaan kertomuksille, ettei tule tehneeksi vääriä oletuksia siitä, miten ihminen itse tilanteensa kokee.

Kaikille oppaassa esitellyille väestöryhmille on olemassa verkkosivuja, yhteisöjä ja tapahtumia, joissa on mahdollista kohdata muita samaan vähemmistöön kuuluvia ihmisiä. Monisuhteisuus, BDSM, fetissit ja seksityö näkyvät usein myös yhdistelminä, eli esimerkiksi BDSM-harrastaja saattaa toteuttaa mieltymyksiään myös rahasta. Näin ei kuitenkaan aina ole, eikä asiakkaan avarakatseisuus yhden marginaalin suhteen välttämättä tarkoita, että hän olisi yhtä myötämielinen myös muunlaisille vähemmistöille. Tästäkin syystä yksilöllinen kohtaaminen on tärkeää.

Lähteet

Charles Moses & al.: Clinical Practice Guidelines for Working with People with Kink Interest

<https://www.kinkguidelines.com/>

Franklin Veaux & Eve Rickert: More Than Two: A Practical Guide to Ethical Polyamory

Pirkko Brusila, Katja Kero, Juhana Piha & Marita Räsänen (toim.): Seksuaalilääketiede (Duodecim)

Tiia Forsström: Ammattirakastaja

Tiia ja Jouni Forsström: BDSM-Aapinen

Tomi Ros & Krista Kasvi: Miesseuralainen

Tristan Taormino: Opening Up: A Guide to Creating and Sustaining Open Relationships

Väestöliiton FINSEX-tutkimushanke, haettu verkkosivulta 21.10.2020.

https://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/perheiden-hyvintointi/suomalaisten-seksuaalisuus-finse/

Lisää luettavaa ja muita resursseja

BDSM-baari (<https://www.bdsmbaari.net/>)

Suomalainen ei-kaupallinen keskustelufoorumi BDSM- ja fetisiharrastajille. Tapahtumia, kuvia, keskusteluja sekä deittipalsta.

Polyamoria – vastuullista monisuhteisuutta (<http://polyamoria.fi>)

Artikkeleita, uutisia ja keskustelufoorumi monisuhteisuudesta.

FTS Finland (<https://fts.fi>)

Fair Trade Sex Finland. Suomalainen verkosto seksityöntekijöille, keskustelufoorumille pääsyyn tarvitaan suosittelija.

Pro-tukipiste (<https://pro-tukipiste.fi>)

Suomalainen ei-kaupallinen järjestö, joka toimii seksi- ja erotiikka-alan työntekijöiden sekä ihmiskaupan uhrien hyväksi. Palvelut ovat ilmaisia, luottamuksellisia ja anonyymeja.